

**A névelők, a vonatkozó névmások,
az igekötő-használat nyelvhelyességi
vonatkozásai**

- 1.Kihangsúlyozta a kézmosás fontosságát.
- 2.Az Egyesült Államokba utazik.
- 3.A Varga Dominik által képviselt vádlott olvas.
- 4.Az Angival kávézom.
- 5.Sajnálom a csapatot, aki veszít.
- 6.Bepótolta a házi feladatot.
- 7.Két autó ütközött a falu határában.
- 8.Engem nem folyásol be senki véleménye.
- 9.A szorgalmas Péter is hiányzik.
- 10.Ez egy nehéz nap volt.

A névelő

Fogalma, jellemzői:

- A névelő nem önálló szófaj.
- Leggyakrabban egy főnév előtt, vagy főnevet tartalmazó szószerkezet előtt áll.
- Általában hangsúlytalan.
- Toldalék nem járul hozzá.

Fajtái

1.) Határozott névelő

- **a, az** -beszélőnek pontos elképzelése, terve van tárgyakkal, élőlényekkel, dolgokkal kapcsolatban:

*Kérem azt **a** könyvet! Válaszd **az** új táskát!*

2.) Határozatlan névelő

- **egy-** a beszélő bizonytalan, tanácstalan

Kérek egy kiflit. Válassz egy könyvet!

Határozott névelő helyes használata

1.) NEM HASZNÁLUNK NÉVELŐT

- személynevek előtt

Moziba megyek a Csillával. = Moziba megyek Csillával.

A Pista a barátom. = Pista a barátom.

- földrésznevek, országnevek, államnevek, városnevek előtt

Ausztráliában most éjszaka van. A spagetti hazája Olaszország. Szülővárosom Temerin.

2.) HASZNÁLUNK NÉVELŐT

-állatnevek előtt

A Bodri ugat.

Ez **a** Cirmi kedvenc játéka.

-jelzős személynevek előtt (jelző = valamilyen tulajdonságát emeljük ki)

A kedves Kiss Virág ma nem jött iskolába.

A szorgalmas Péter is hiányzik.

A szép Finnországba utazom.

Az igazságos Mátyás idejében történt.

-kötelező a birtokos szerkezet előtt:

A Magyar Köztársaság Legfőbb Ügyészsége

A Varga Dominik által képviselt vádlott. -A névelő a vádlotthoz kapcsolódik.

Helyes a névelő használata csillagok, tájegységek, országrészek, több szóból álló államnevek, címek, utcák, terek, természetes földrajzi alakulatok és az intézmények neve előtt:

Legközelebbi csillagunk a Nap.

A Dunántúlon lakunk.

A Felvidéken sok ismerősöm van.

Az Egyesült Államokba utazik.

A Tiszán hajókéztunk. (Megyünk Tiszára.)

A Bem utcában található a gyógyszerár.

A Lukijan Mušicki Középiskolában dolgozom.

Az Opera a következő állomásunk.

A Nyelvművelő kéziszótár megtalálható a könyvtáramban.

Határozatlan névelő helyes használata

Az egy határozatlan névelő használata egyre inkább terjed. Nagyon sokszor hibásan használjuk.

1.) NE HASZNÁLJUNK HATÁROZATLAN NÉVELŐT

-névszói állítmány előtt

Ez egy vicc.- Ez vicc.

Én ezt egy nagyon fontos könyvnek tartom. - Én ezt nagyon fontos könyvnek tartom.

Ez egy igazi csoda. - Ez igazi csoda.

Éva néni egy jó tanár. – Éva néni jó tanár.

Ez egy nehéz feladat. - Ez nehéz feladat.

2.) HASZNÁLJUNK HATÁROZATLAN NÉVELŐT

-a köznévi értelemben használt tulajdonnév előtt:

Egy Herkules veszett el benne.

-a határozatlan mennyiséget vagy a mértéket jelölő szavak előtt:

Kérek egy csomó zöldséget!

Egy kevés sót kérnék a levesembe.

Egy csapat fiú játszott az utcánkban.

A vonatkozó névmások hibás használata

Az (a)ki főnévi vonatkozó névmás, a főmondatban megnevezett konkrét személyre vonatkozik.

Pl.: Az kap fagyit, aki megeszi az ebédet.

Ő az, aki megvette az autót.

Helytelen használatnak minősül, ha az **aki** gyűjtő- vagy csoportnevek után áll:

az osztály, *akivel* kirándultunk - **amellyel kirándultunk**,
a társaság, *akit* megvendégeltünk - **amelyet megvendégeltünk**,
az ország, *aki* eladósodott - **amely eladósodott**,
a csapat, aki veszít –**amely veszít**,
nép, aki lázad - **amely lázad**.

Ilyenkor talán a csoportot alkotó személyekre gondolva használják a névmást (személyátsugárzás jelensége).

Az (a)mi általában még meg nem nevezett dologra vonatkozik. Pl.: Megkapta, amit kért.

Az (a)mely már megnevezett tárgyra vagy gyűjtőnévre vonatkozik.

Az (a)melyik vonatkozó névmás kiemelő, megkülönböztető értékű, kijelölő szerepben használjuk, a főnévvel megnevezett tárgyból vagy gyűjtőnévből egyetlenre vonatkoztatjuk.

Ez az a csapat, amelyik mindig nyer.

Gyakran az **amely helyett használunk amit**, illetve az **amely (vagy ami) helyett akit**. Az igényesebb nyelvhasználatban ez nem helyes!

Az aki, ami, amely és amelyik főnévi vonatkozó névmásoknak van rövidebb alakjuk is. A **ki** alak ritka a mai nyelvhasználatban (vonatkozó névmásként).

Pl.: Ő az a lány, ki mindig nevet. (inkább: aki)

De sok **állandósult szókapcsolatunk, közmondásunk őrzi még:**

Ki korán kel, aranyat lel.

Ki szelet vet, vihart arat.

Ki sokba fog, keveset végez.

Ki mindent tudni akar, hamar megöregszik.

Ki dolgozni nem szeret, nem érdemel kenyeret.

Ki korpa közé keveredik, megeszik a disznók.

Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet.

A mi vonatkozó névmási szerepben már szinte eltűnt. Régi szólásokban, közmondásokban is ritkán fordul elő:

Mit ember ifjonta tanul, azt aggottan is nehezen felejtí.

Mit garason vehetsz, ne adj érte tallért!

Az amely helyett ma is gyakori a mely. Pl.: Letöltöttem a filmet, melyről szó volt. Megszereztem azt a könyvet, melyet ajánlottál.

Az igekötő olyan szófaji kategória, amely az igék, igenevek vagy más, igéből képzett névszók jelentését módosítja. Az igekötő sokféle jelentésárnyalatot fejezhet ki.

Az igekötők használatával kapcsolatban fölmerül néhány nyelvhelyességi kérdés: az igekötők helye, valamint az el nem váló igekötők, azaz az áligekötős igék, az igekötő hiánya, a fölösleges igekötők és a logikátlan igekötő-használat.

Az igekötőknél a szórend lehet:

- egyenes (Máté **lerajzolta** Anikót.),
- megszakított (Máté **le se rajzolta** Anikót.) és
- fordított (Máté nem **rajzolta le** Anikót.).

Az igekötő helyesírása a megszakított vagy fordított szórendnél.

- egyenes szórenddel: elolvas, leír, kimos, befőz stb.
- megszakított szórenddel: el sem olvas, le sem ír, ki is mos, be kell főzze stb.
- fordított szórenddel: nem olvas el, nem ír le, nem mos ki, nem főz be stb.

Kevés el nem való igekötőnk, vagy áligekötős igénk van.

Pár példa: *befolyásol, feltételez, fellebbez, kifogásol, kivételez, kivitelez, kivonatosol.*

Ezek az igék főnévből alakultak ki. Szótövéük ezért befolyás, feltétel, kifogás, kivétel, kivonat, nem pedig a tételez, fogásol, vitelez, vonatol, folyásol. Ezért viselkedik másként az igekötő.

Tételezzük fel, hogy holnap esni fog. - Feltételezzük, hogy holnap esni fog.
Engem nem folyásol be senki véleménye. - Engem nem befolyásol senki véleménye.

A cégünk vitelezi ki ezt a projektet. – A cégünk kivitelezi ezt a projektet.
Ne fogásoljuk ki gyermekeink hibáit! - Ne kifogásoljuk gyermekeink hibáit!
Ne vételezz ki vele! – Ne kivételezz vele!
Nem ügyelte fel az építkezést. – Nem felügyelte az építkezést.

Felesleges igekötők:

pl.: (le)rendez, (le)fedez,(le)szerződik

Kihangsúlyozta a kézmosás fontosságát. - Hangsúlyozta a kézmosás fontosságát.

Bepótolta a házi feladatot. – Pótolta a házi feladatot.

Leellenőrizte a feladatokat. – Ellenőrizte a feladatokat.

Az igekötő elhagyása:

A versenyt az iskola bonyolítja. – A versenyt az iskola bonyolítja le.

Két autó ütközött a falu határában. – Két autó ütközött össze a falu határában.

Tegnap késtünk az első óráról.- Tegnap elkéstünk az első óráról.

Sokszor jelentéskülönbség van az igekötős és az igekötő nélküli változat között.

Ilyen pl. a marasztal – elmarasztal, kezel- lekezel stb.

Az igekötő felcserélése:

A beindít, bejósol, átbeszél, kitárgyal igékben inkább a meg igekötőt használjuk.

Bejósolta magának a jövőt. – Megjósolta magának a jövőt.

Átbeszéltük az ügyeket. – Megbeszéltük az ügyeket.

Kitárgyalták a közös barátnőjük magánéletét. – Megtárgyalták a közös barátnőjük magánéletét.

1. **Ki**hangsúlyozta a kézmosás fontosságát.
2. Az Egyesült Államokba utazik.
3. A Varga Dominik által képviselt vádlott olvas.
4. **Az** Angival kávézom.
5. Sajnálom a csapatot, **aki** veszít.
6. **Be**pótolta a házi feladatot.
7. Két autó ütközött **???** a falu határában.
8. Engem nem **folyásol be** senki véleménye.
9. A szorgalmas Péter is hiányzik.
10. Ez **egy** nehéz nap volt.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMÉT!